

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปี 2533 ประเทศไทยมีประชากรที่เป็นสตรีประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด (28 ล้านคน จาก 56.3 ล้านคน) (จูรี 2531:1) สตรีมีบทบาทสำคัญในตลาดแรงงาน คือกำลังแรงงานทั้งประเทศ 31 ล้านคน เป็นสตรีที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไปจำนวน 14.6 ล้านคน แรงงานสตรีส่วนใหญ่อยู่ในชนบท และทำงานในภาคเกษตรกรรมเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับเกษตรกรชาย มีจำนวนร้อยละ 6.65 โดยมีบทบาทและส่วนร่วมสำคัญในการผลิตทางการเกษตรอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งมีความรับผิดชอบในการจัดการดูแลบ้านเรือน เช่น หุงหาอาหาร เลี้ยงดูบุตรหลาน ดูแลสุขภาพอนามัยของครอบครัว (สุธีรา 2531:1) แม้สตรีจะรวมอยู่ในกระบวนการผลิตเพื่อบริโภค และหากมีการผลิตเพื่อขายด้วยก็จะรวมอยู่ด้วยเช่นกัน แต่กระนั้นก็ตามบ่อยครั้งที่เคียวที่ความรับผิดชอบและผลงานต่าง ๆ ของสตรีถูกจัดไว้อย่างหยาบ ๆ ว่าเป็นเพียง "งานบ้าน" (housework / domestic work) แต่ถ้าหากได้มีการมองรายละเอียดในชีวิตประจำวันของทุก ๆ ครอบครัวแล้วจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า บทบาทของสตรีที่มีต่อการมีชีวิตรอดของครอบครัวไม่ได้สำคัญน้อยกว่า บทบาทของผู้ชาย (ฉลาดชาย และวิระดา 2530:1-7) ในงานด้านการเกษตร อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลมองข้ามการมีส่วนร่วมในแรงงานการเกษตรของสตรีไป สตรีจึงมีโอกาสนำเข้ารวมในโครงการพัฒนาการเกษตรกรรมน้อยกว่าชาย ช่องว่างของความสามารถในการหารายได้ ระหว่างหญิงกับชายในงานเกษตรจึงมีมากขึ้นทุกที (สุธีรา 2531:16) เงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้สตรีเกษตรกรประสบความสำเร็วจึงได้ก็คือ การได้รับโอกาสในการพัฒนา และการใช้ศักยภาพของตนเองตามความต้องการและความสนใจ จากรายงานการสำรวจ

สัดส่วนของชายและหญิงในแต่ละประเภทกิจการ ปรากฏว่า จำนวนชายในภาคเกษตรกรรม มี 10,296,800 คน หรือร้อยละ 52.61 ในขณะที่หญิงมี 9,279,700 คน หรือร้อยละ 47.33 การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเดียวจำนวนเกษตรกรถึงร้อยละ 38.20 ของผู้ทำงานในภาคเกษตรทั้งหมด รองลงมา คือ ภาคเหนือและภาคกลาง (สถาบันบทบาทหญิงชายและการพัฒนา 2534 : 55-56) การเกษตรกรรมเป็นสาขาที่สำคัญที่สุดในการดูดซับแรงงานสตรีชนบท สตรีชนบทส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้างโดยจะทำงานในไร่นาของครอบครัว และเป็นแรงงานหลักในการผลิตเพื่อยังชีพ สตรีชนบทที่ทำการเกษตรโดยเป็นลูกจ้างเอกชนนั้นไม่ถึงร้อยละ 10 และข้อมูลเกี่ยวกับรายได้เกษตรกรสตรีไม่มีการเก็บสถิติอย่างชัดเจน ภูมิหลังของสตรีที่ทำงานเกษตรกรรมคือสตรีชนบทมีการศึกษาด้านและมีความผูกพันกับถิ่นเดิม จึงไม่เลือกที่จะอพยพไปทำงานที่แห่งอื่น ความผูกพันดังกล่าว ได้แก่ ความผูกพันที่มีต่อครอบครัว ปิตามารดา บุตรเครือญาติใกล้ชิด ตลอดจนความผูกพันในที่ดินกรรมสิทธิ์ แม้สตรีจะมีบทบาทอย่างสำคัญในการผลิตทางการเกษตรกรรม แต่ก็มักจะถูกกล่เลยจากผู้นำที่วางแผนพัฒนาอยู่เสมอหน่วยงานของรัฐรับผิดชอบด้านการเกษตรชนบท ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสตรีในด้านการผลิตเกษตรกรรมมากนัก จึงมักปรากฏว่าสตรีเกษตรกรจะไม่ได้รับข้อมูลและการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้ง ๆ ที่โดยข้อเท็จจริงสตรีที่มีความสามารถที่จะใช้เครื่องจักรกลการเกษตรได้ เพราะย่อมมีเครื่องจักรกล หรือเครื่องมือทางการเกษตรที่อาจปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานโดยสตรีเกษตรกรนาไร่นาได้ แต่สิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้การส่งเสริมอาชีพแก่สตรีชนบท จะเน้นหนักในการถนอมอาหาร การประกอบอาหารการทอผ้า นัตถกรรม และโภชนาการ ซึ่งเป็นการตอกย้ำแนวคิดที่ว่า สตรีก็ควรรู้เรื่องงานที่เชื่อกันว่าเป็นงานที่เหมาะสมกับสตรี โอกาสที่จะขยายขอบข่ายของงานที่สตรีทำได้จึงมีไม่มากนักภาคเกษตรกรรม

การเกษตรในชนบทไทยมีแนวโน้มไปสู่การเลี้ยงสัตว์มากขึ้น ซึ่งการเลี้ยงสัตว์นั้น จะทำรายได้ให้กับเกษตรกรได้ดีกว่าการปลูกพืช (ไพรัตน์ 2533 : 188) ซื่อได้เปรียบของอาชีพเลี้ยงสัตว์นั้น นอกจากไม่จำเป็นต้องพึ่งน้ำฝนหรือการชลประทานอย่างมากมาย

เช่นการเพาะปลูกแล้วยังไม่ต้องเสี่ยงต่อความเสียหายอันเกิดจากภาวะฝนแล้งหรือน้ำท่วมและ แม้แต่จะเกิดภาวะดังกล่าวขึ้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นก็มีน้อยมากหรือเกือบไม่มีเลย นอกจากนี้ ผลตอบแทนที่ได้รับจากการเลี้ยงสัตว์ก็แน่นอน และสม่ำเสมอว่าการปลูกพืช ทั้งตลาด จากนายก็หาได้ง่ายกว่าตลาดพืชผลทางการเกษตร (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2531 : 63-65) สัตว์เลี้ยง ที่สำคัญที่ชาวชนบทเลี้ยงกันทุกครัวเรือน ก็คือ โค กระบือ ไข่ เบ็ด และสุกร โดยเลี้ยงไว้เพื่อใช้แรงงาน คือเป็นอาหาร หรือขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ส่วนใหญ่ เป็นสัตว์เลี้ยงพันธุ์พื้นเมือง มีข้อดีคือ มีความแข็งแรง ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ เลี้ยงดู ง่าย หากินเองตามธรรมชาติ เกษตรกรเกือบไม่ลงทุนอะไร แต่ในชนบทการเลี้ยงสัตว์ ยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร สัตว์เลี้ยงของเกษตรกรมักเกิดโรคระบาดเพราะเกษตรกร ไม่ให้ความสนใจการเลี้ยงสัตว์มากนัก การป้องกันโรคโดยวัคซีนยังไม่ทั่วถึง ส่วนใหญ่ มักปล่อยหากินตามบุญตามกรรม (กรมปศุสัตว์ 2529 : 1-2) สตรีกับการเลี้ยงปศุสัตว์เป็น บทบาทที่มีความสำคัญในชนบท การนำเอาธุรกิจต่าง ๆ เข้ามาในครอบครัวส่วนใหญ่เป็น แรงผลักดันจากพ่อบ้าน แต่เนื่องจากผู้ชายไทยนับวันจะมีธุรกิจและสังคมมากขึ้น ไม่ค่อย อยู่บ้าน แม่บ้านเกษตรกรจึงต้องเข้ามารับผิดชอบงานปศุสัตว์มากขึ้น (วิฑูรย์ 2532 : 35) การส่งเสริมและพัฒนาสตรีในชนบทด้านปศุสัตว์นั้น เป็นการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของสตรี ในชนบทตามนโยบายขององค์การสหประชาชาติและรัฐบาลไทยโดยกรมปศุสัตว์มีการฝึกอบรม สตรีปศุสัตว์พัฒนา กับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน เพื่อให้สตรีในชนบทได้มีความรู้ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารจากปศุสัตว์ และเข้าใจในการรักษาคุณภาพสัตว์ปรับปรุงคุณภาพ ผลิตภัณฑ์สัตว์ มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการฟาร์ม การตลาดและสหกรณ์สินเชื่อ (กรมปศุสัตว์ 2535) กรมปศุสัตว์ได้ฝึกสอนเทคโนโลยีในการปรุงเนื้อสัตว์ให้กับกลุ่มสตรี แต่ไม่ได้สอนวิธีผสมอาหารสัตว์ ที่จะช่วยให้สตรีเลี้ยงสัตว์ได้อย่างถูกต้อง (Stewart 1977 : 1) นอกจากนี้ เจือปนงานการเลี้ยงสัตว์ในชนบทมักจะเริ่มต้นด้วยผู้ชายและ ลงท้ายด้วยผู้หญิงในระบบการส่งเสริมของทางราชการในการประชุม หรืออบรมมักจะมุ่งไปที่ผู้ชายก่อน แล้วผู้ชายนำไปถ่ายทอด หรือปรึกษาแม่บ้าน ซึ่งแม่บ้านน่าจะมีบทบาทในการที่

จะเป็นผู้รับโดยตรงจากทางราชการ ที่ผ่านมาฝ่ายหญิงไม่มีโอกาสได้รับข่าวสาร หรือ เทคโนโลยีที่ถูกต้องโดยตรงหรือไม่ได้รับโดยสม่ำเสมอ (สุรเชษฐ์ 2532 : 35-36)

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาการมีส่วนร่วมของแม่บ้านเกษตรกรในการ พัฒนาการเลี้ยงสัตว์ โดยได้เลือกศึกษาแม่บ้านเกษตรกรของอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เนื่องจากในอำเภอดังกล่าว เกษตรกรจำนวนมากเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งแม่บ้านเกษตรกรเป็นแรงงาน ส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมตัดสินใจเลี้ยงสัตว์ ร่วมในการเลี้ยงสัตว์และร่วมในกิจกรรมการพัฒนาการเลี้ยง- สัตว์ จะเป็นการส่งผลอย่างดียิ่งในการพัฒนาบทบาทสตรี และเป็นการส่งเสริมให้แม่บ้าน เกษตรกรหันมาให้ความสนใจในการเลี้ยงสัตว์มากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัยของสัตว์ การให้อาหารสัตว์ ความสนใจฉีดวัคซีนและการสุขาภิบาล สัตว์ก็จะไม่ตายและขยายพันธุ์ มากขึ้น ทาให้มีเนื้อสัตว์บริโภคหรือขายเพื่อ เพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว การศึกษาข้อมูล ที่ทั่วไปและข้อมูลทางด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์และความรู้ ความต้องการ ของแม่บ้านเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ในครั้งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางส่งเสริม และพัฒนาสตรีในชนบท ด้านปศุสัตว์ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของแม่บ้าน เกษตรกรในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจในการเลี้ยงสัตว์ แรงงานในการเลี้ยงสัตว์ และกิจกรรมการพัฒนาการ เลี้ยงสัตว์ โดยหวังว่าจะก่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของแม่บ้าน เกษตรกร และ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความ เข้าใจงานประเด็นปัญหาสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของสตรีในบริบทของสตรี เกษตร ที่อาศัยอยู่ในชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคมของแม่บ้าน เกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการ เลี้ยงสัตว์ของแม่บ้าน เกษตรกร

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคมของแม่บ้านเกษตรกรกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์

4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ความต้องการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของแม่บ้านเกษตรกร
2. ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมตัดสินใจในการเลี้ยงสัตว์ ร่วมในแรงงานเลี้ยงสัตว์ในครอบครัว และร่วมในกิจกรรมการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคความต้องการ และข้อเสนอแนะของแม่บ้านเกษตรกรเกี่ยวกับการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์
4. ข้อมูลที่ได้รับจะนำไปใช้ในการปรับปรุงแผนงานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ของกรมปศุสัตว์ในส่วนของกลุ่มสตรีพัฒนาปศุสัตว์ หน่วยงานองค์กรเอกชน และองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ได้จากแนวคิดตลอดจนงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการอ่านภาษาไทยออก ระยะเวลาการสมรส แรงงานในครอบครัว พื้นที่ทำกิน และรายได้ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเลี้ยงสัตว์ของแม่บ้านเกษตรกร
2. การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงสัตว์ในครอบครัว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ของแม่บ้านเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับอายุ ระยะเวลาการสมรส

แรงงานในครอบครัว พื้นที่ทำกิน รายได้ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตร จำนวนบุตร และความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ทั่วไป

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของแม่บ้านเกษตรกรในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ของแม่บ้านเกษตรกร อำเภอวังจันทน์ จังหวัดแพร่ โดยการวิจัยนี้มุ่งศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมและลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ โดยดำเนินการสัมภาษณ์แม่บ้านเกษตรกรดังกล่าว ด้วยคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด (close-ended and open-ended questions)

ตัวแปรต้นที่นักศึกษามีดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variables) มีทั้งหมด 10 ตัวแปร
 - 1.1 สถานภาพส่วนบุคคล
 - 1.1.1 อายุ
 - 1.1.2 ระดับการอ่านหนังสือภาษาไทยออก
 - 1.1.3 แรงงานในครอบครัวที่ทำกรเกษตรและเลี้ยงสัตว์
 - 1.1.4 ระยะเวลาการสมรส
 - 1.1.5 จำนวนบุตร
 - 1.1.6 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
 - 1.1.7 รายได้
 - 1.1.8 พื้นที่ทำกิน

1.8 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่การเกษตร

1.9 การเป็นสมาชิกกลุ่ม

อื่น ๆ

1.10 ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์

2. ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่การมีส่วนร่วมของ
แม่บ้านเกษตรกรในการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลี้ยงสัตว์

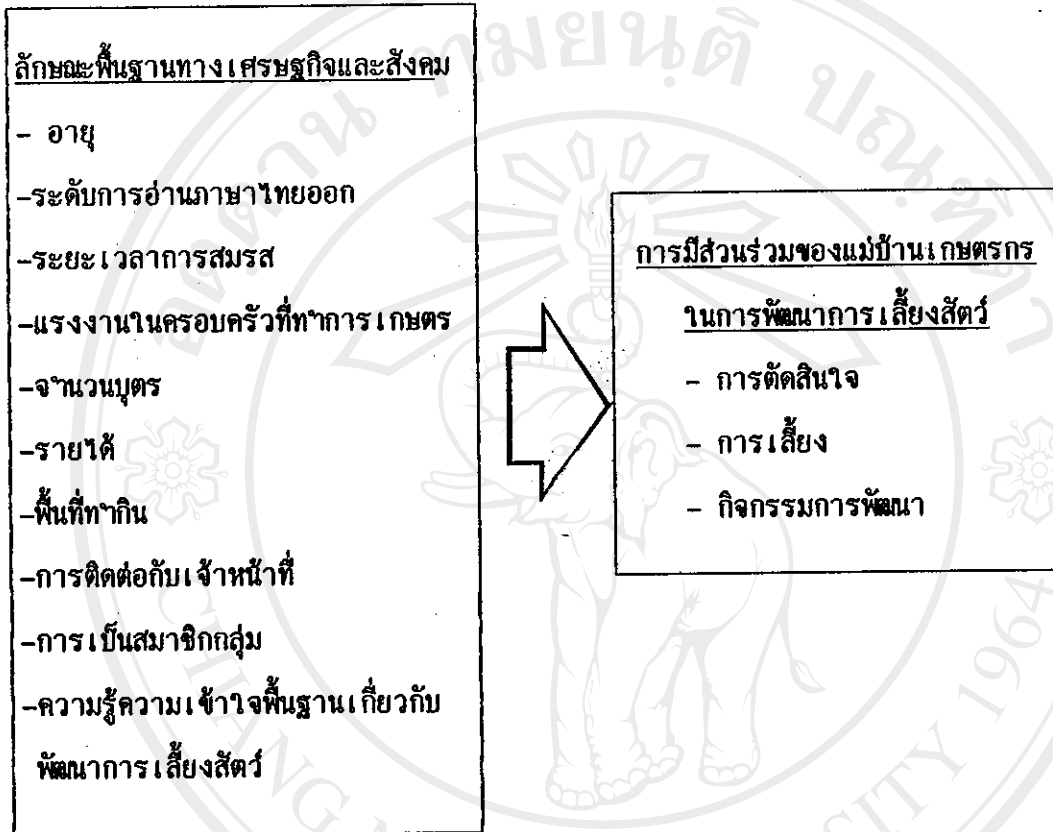
2.2 การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงสัตว์ในครอบครัว

2.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variables)

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดของความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ศึกษา

นิยามศัพท์

1. แม่บ้านเกษตรกร หมายถึง ภรรยาของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หรือเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว ยังอยู่ร่วมกับสามีขณะทำการวิจัย
2. อายุ หมายถึง อายุจริงของแม่บ้านเกษตรกร คิดเป็นจำนวนเต็มบริบูรณ์
3. ระดับการอ่านหนังสือภาษาไทยออก หมายถึง การอ่านหนังสือภาษาไทยหรือบทความภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง โดยการให้อ่านบทความมาให้ฟัง

4. ระยะเวลาการสมรส หมายถึง จำนวนปีที่ผู้ให้ข้อมูลได้ทำการสมรสจนถึงปัจจุบัน

5. แรงงานในครอบครัวที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนแรงงานทั้งที่เป็นผู้หญิงและผู้ชายที่สามารถช่วยครอบครัวในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หรือเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว

6. รายได้ หมายถึง จำนวนเงินทั้งหมดที่เป็นรายได้ของครอบครัว ซึ่งอาจได้มาจากการขายสัตว์เลี้ยงซึ่งได้มาจากขายโค กระบือ สุกร และไก่ และขายผลผลิตจากไร่นา การทำหัตถกรรม อุตสาหกรรมในครอบครัว รับจ้าง และรายได้ประจำอื่น ๆ ในรอบปีที่ผ่านมาเท่านั้น

7. พื้นที่ทำกิน หมายถึง พื้นที่ที่แม่บ้านเกษตรกรใช้ประกอบการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หรือเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของตนเองหรือเช่าผู้อื่น

8. ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ หมายถึง ระดับความรู้ในเรื่องการเลี้ยงสัตว์ของแม่บ้านเกษตรกร อันได้แก่ การสุขาภิบาลสัตว์ การป้องกันกำจัดโรคสัตว์ การคัดเลือกพันธุ์สัตว์ การให้อาหารสัตว์ และอื่น ๆ โดยกำหนดดังนี้

แม่บ้านเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมาก 3 คะแนน

แม่บ้านเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจปานกลาง 2 คะแนน

แม่บ้านเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจน้อย 1 คะแนน

แม่บ้านเกษตรกรไม่มีความรู้ความเข้าใจ 0 คะแนน

9. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง จำนวนครั้งที่แม่บ้านเกษตรกรติดต่อพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอื่น ๆ ไม่ว่าจะ เป็นเจ้าหน้าที่มาเยี่ยมที่บ้านหรือไปพบเจ้าหน้าที่ที่สำนักงานในรอบปีที่ผ่านมา

10. การจัดการเกี่ยวกับการเงิน หมายถึง การเก็บเงินรายได้ของครอบครัว การตัดสินใจใช้จ่ายเงิน และซื้ออุปกรณ์การเกษตรอื่น ๆ

11. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การกระทำหรือการมีส่วนร่วม การตัดสินใจพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นการตัดสินใจของภรรยาคนเดียว หรือการตัดสินใจของสามีคนเดียว หรือทั้งสามีและภรรยาตัดสินใจร่วมกัน ในเรื่องต่อไปนี้

11.1 การคัดเลือกพันธุ์สัตว์ ได้แก่ พันธุ์โรค กระปือ สุกร และไก่ที่เลี้ยงในครอบครัวในรอบปี

11.2 แหล่งอาหารสัตว์ ได้แก่ ชนิดอาหารที่นำมาเลี้ยงโรค กระปือ สุกร และไก่ซึ่งอาจเป็นอาหารสังเคราะห์ที่มีเครื่องหมายการค้าในท้องตลาดทั่ว ๆ ไป หรืออาหารธรรมชาติเช่น อาหารอัดเม็ด แร่ธาตุอาหาร และปลายข้าวหรือรำข้าว เป็นต้น

11.3 การป้องกันกำจัดโรคสัตว์สวยงาม ได้แก่ การนำวัคซีนมาฉีดในการป้องกันกำจัดโรคหรือการกักพยาธิในโรค กระปือ สุกร และไก่ ซึ่งได้แก่ วัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย วัคซีนเฮมราจิกเซพติกซีเมีย วัคซีนอิหว่าตสุกร และวัคซีนไก่ และอื่น ๆ

11.4 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การนำความรู้ใหม่ๆ มาใช้ในการเลี้ยงสัตว์ เช่น อาหารเสริมในการเลี้ยงสัตว์ การใช้ยารักษาโรค และอื่น ๆ

11.5 การจัดหาอุปกรณ์การเกษตร เครื่องทุ่นแรงและสัตว์ใช้งาน ซึ่งอาจจะจัดหาโดยการซื้อหรือขอยืมจากเพื่อนบ้าน

11.6 การจัดหาสินเชื่อโดยการกู้ยืมเงินจากภาครัฐบาล ซึ่งอยู่ภายใต้ลักษณะสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เป็นลูกค้าธนาคารพาณิชย์ และกู้ยืมจากเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง หรือพ่อค้าคนกลาง

11.7 การขายผลผลิตของสัตว์ ได้แก่ การขายสิ่งที่ได้จากโรค กระปือ สุกร และไก่ที่เลี้ยงไว้ในครอบครัวโดยตรงในรอบปีที่ผ่านมาและนำมาใช้ประโยชน์ในการอุปโภคและบริโภคเช่น แร่งงานสัตว์ เนื้อ และไข่ (พรชุสีย์ 2527 : 137)

11.8 การวางแผนการเลี้ยงสัตว์ อันได้แก่ ความคาดหวังของแม่บ้านเกษตรกรที่คาดหวังไว้ล่วงหน้าในการที่จะนำสัตว์มาเลี้ยงในรอบปีต่อไป เช่น การวางแผนเลี้ยงโรคเนื้อ เป็นต้น

12. การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงสัตว์ในครอบครัว หมายถึง การเข้าไปร่วมในแรงงานเลี้ยงสัตว์ของแม่บ้านเกษตรกรกับครอบครัวในเรื่องต่อไปนี้ การให้อาหาร

(เข้า - เย็น) การผสมอาหารและการเก็บรักษา การทำความสะอาดโรงเรือนและ
ตัวสัตว์ การกำจัดพยาธิ การนำสัตว์ไปเลี้ยงและดูแลนอกสถานที่การสร้างโรงเรือน
การปรับปรุงอาหารและพืชอาหารสัตว์การบันทึกการจัดการ และอื่น ๆ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุ
คำตอบว่า "ร่วมในการเลี้ยงมาก" "ร่วมในการเลี้ยงปานกลาง" "ร่วมในการเลี้ยงน้อย"
และ "ไม่เคยเข้าร่วมเลย" โดยกำหนดการให้คะแนนดังนี้

ร่วมในการเลี้ยงมาก = 3 คะแนน

ร่วมในการเลี้ยงปานกลาง = 2 คะแนน

ร่วมในการเลี้ยงน้อย = 1 คะแนน

ไม่เคยเข้าร่วมเลย = 0 คะแนน

13. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาการเลี้ยงสัตว์ หมายถึง การเข้าไปร่วม
ในกิจกรรมของแม่บ้าน เกษตรกรกับเพื่อนบ้านในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้าน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุ
คำตอบว่า "ทุกครั้ง" "เกือบทุกครั้ง" "นาน ๆ ครั้ง" "ไม่เคยเลย"

ทุกครั้ง = 3 คะแนน

เกือบทุกครั้ง = 2 คะแนน

นาน ๆ ครั้ง = 1 คะแนน

ไม่เคยเลย = 0 คะแนน ในเรื่องต่อไปนี

13.1 การเข้าร่วมประชุมกลุ่มที่เป็นสมาชิก ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และอื่น ๆ

13.2 การเข้าร่วมรับฟังการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่
การเข้าร่วมในการฝึกอบรมทฤษฎี และปฏิบัติในเรื่องของการเกษตร และการพัฒนาการ
เลี้ยงสัตว์ที่เจ้าหน้าที่ไปถ่ายทอดให้ เช่น การเลี้ยงสัตว์ทั่วไป ในรอบปีที่ผ่านมา

13.3 การเข้าร่วมเสนอข้อคิดเห็น ปัญหา หรือการตัดสินใจขณะที่ประชุม
กลุ่มต่าง ๆ ที่แม่บ้านเป็นสมาชิก

13.4 การติดตามข่าวสารการเลี้ยงสัตว์ ข่าวสาร หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ
ในด้านการเลี้ยงสัตว์ที่ได้จากสื่อมวลชนต่าง ๆ ของแม่บ้านเกษตรกร อันได้แก่วิทยุ

โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์เอกสารของทางราชการ เพื่อนบ้านด้วยกัน เจ้าหน้าที่เกษตรและ
เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์

13.5 การเข้าร่วมในการพัฒนาสุขภาพสัตว์ ได้แก่ การนำสัตว์เลี้ยง
ร่วมฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ ได้แก่ โรคปากและเท้าเปื่อย โรคคอบวม การกำจัด
พยาธิ และรับบริการรักษาสัตว์ โดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์หรืออาสาป้องกันโรคสัตว์ประจำ
หมู่บ้านไปบริการให้ปีละ 2 ครั้ง

13.6 การเข้าร่วมในการสาธิตผลและสาธิตวิธีทางปศุสัตว์ ได้แก่ การ
ฉีดวัคซีนสัตว์ถ่ายพยาธิสัตว์ รักษาสัตว์ป่วย และการทำอาหารสัตว์

13.7 การเข้าร่วมชมนิทรรศการทางด้านปศุสัตว์หรือตลาดนัดปศุสัตว์

13.8 การเข้าร่วมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ทางด้านปศุสัตว์

13.9 การเข้าร่วมในการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ เช่น การประกวดสัตว์
รับบริการผสมเทียม รับบริการสัตว์พ่อพันธุ์ เป็นต้น

13.10 การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีพัฒนาปศุสัตว์